

Jak věk a pohlaví ovlivňují závislost na poslechu hudby

1. Úvod

Hudba hraje ve společnosti důležitou roli již po staletí a pro mnohé z nás představuje neoddelitelnou součást každodenního života. Poslech hudby může plnit celou řadu rozmanitých funkcí – od regulace emocí, přes relaxaci, až po vyjádření vlastní identity (Schäfer et al., 2013). V některých případech však může docházet k nadměrnému poslechu, který lze považovat za formu závislosti. Přestože tato závislost zatím není oficiálně uznávána, některé výzkumy ukazují, že nadměrná konzumace hudby může souviset s nepříznivými dopady na psychické zdraví a sociální fungování, přičemž autoři doporučují další výzkum této problematiky (Herrero, Rodríguez & Torres, 2010).

Při zkoumání faktorů, které mohou ovlivňovat rozvoj závislosti na poslechu hudby, se jako zajímavé proměnné jeví věk a pohlaví. Mladší jedinci bývají více ohroženi vznikem závislostního chování vzhledem ke zvýšené potřebě stimulace, zatímco u žen byla opakovaně prokázána silnější emoční reakce na hudbu, která může přispívat k jejímu častějšímu a intenzivnějšímu poslechu (Griffiths, 2005; Schäfer et al., 2013).

Cílem této analýzy bylo zjistit, zda existuje vztah mezi věkem a pohlavím respondentů a mírou jejich závislosti na poslechu hudby. Současně byla ověřována i možnost, že věk ovlivňuje vztah mezi pohlavím a mírou této závislosti.

Hypotézy:

- H1: Se zvyšujícím se věkem klesá míra závislosti na poslechu hudby.
- H2: Ženy vykazují vyšší míru závislosti na poslechu hudby než muži.
- H3: Interakce mezi věkem a pohlavím bude mít vliv na míru závislosti na poslechu hudby.

2. Metodologie

Výzkumný soubor

Analýza vychází z dat sesbíraných v rámci cvičení předmětu Psychometrika 1. Použit byl „*Inventář závislosti na poslechu hudby*“ (Michaela Bolcková, Jiří Novák, Adéla Martiníková, Simona Kostohryzová, Pavlína Pýchová), který obsahoval 20 položek. Dotazník vyplnilo 407 respondentů. Výsledné skóre tvoří škálu v rozmezí 20 až 100 bodů, přičemž vyšší hodnota odpovídá vyšší míře závislosti na poslechu hudby.

Statistické modely

Byl použit lineární regresní model se závislou proměnnou HS a nezávislými proměnnými věk, pohlaví a jejich interakcí. Analýza byla provedena v softwaru SPSS.

3. Výsledky

V rámci vícenásobné lineární regrese byla původně testována predikce míry závislosti na poslechu hudby (HS) pomocí proměnných věk a pohlaví. První model však vykázal známky zvýšené multikolinearity, zejména mezi pohlavím a interakční proměnnou (věk × pohlaví), což bylo indikováno vysokými hodnotami VIF přesahujícími doporučenou hranici.

Z tohoto důvodu byl věk centrován na jeho průměrnou hodnotu a následně byla vytvořena interakční proměnná (věk_center × pohlaví). Tento postup vedl ke snížení hodnot VIF a zvýšení stability modelu.

Výsledný model byl statisticky významný, $F = 14,988$; $p < 0,001$, a vysvětloval přibližně 10 % variability závislosti na poslechu hudby ($R^2 = 0,100$).

Tabulka č. 1: Shoda regresního modelu

Model	R	R ²	Adjusted R ²	F	p
	0,317	0,100	0,094	14,988	0,000

Výsledky regresních koeficientů

Věk se ukázal jako signifikantní prediktor míry závislosti na poslechu hudby ($B = -0,368$; $\beta = -0,285$; $p < 0,001$), což naznačuje, že se zvyšujícím se věkem dochází k poklesu skóre HS. Proměnná pohlaví rovněž vykazovala statisticky významný efekt ($B = -4,217$; $\beta = -1,105$; $p = 0,030$), přičemž muži dosahovali nižšího skóre závislosti než ženy. Spojitý vliv věku a pohlaví se v rámci modelu neukázal jako statisticky významný ($p = 0,977$).

Tabulka č. 2: Regresní koeficienty

	B	SE	β	t	p
(Constant)	58,026	0,862		67,301	0,000
vek_center	-0,368	0,070	-0,285	-5,232	0,000
pohlaví	-4,217	1,936	-0,105	-2,178	0,030
vek_center_po	0,004	0,146	0,002	0,029	0,977

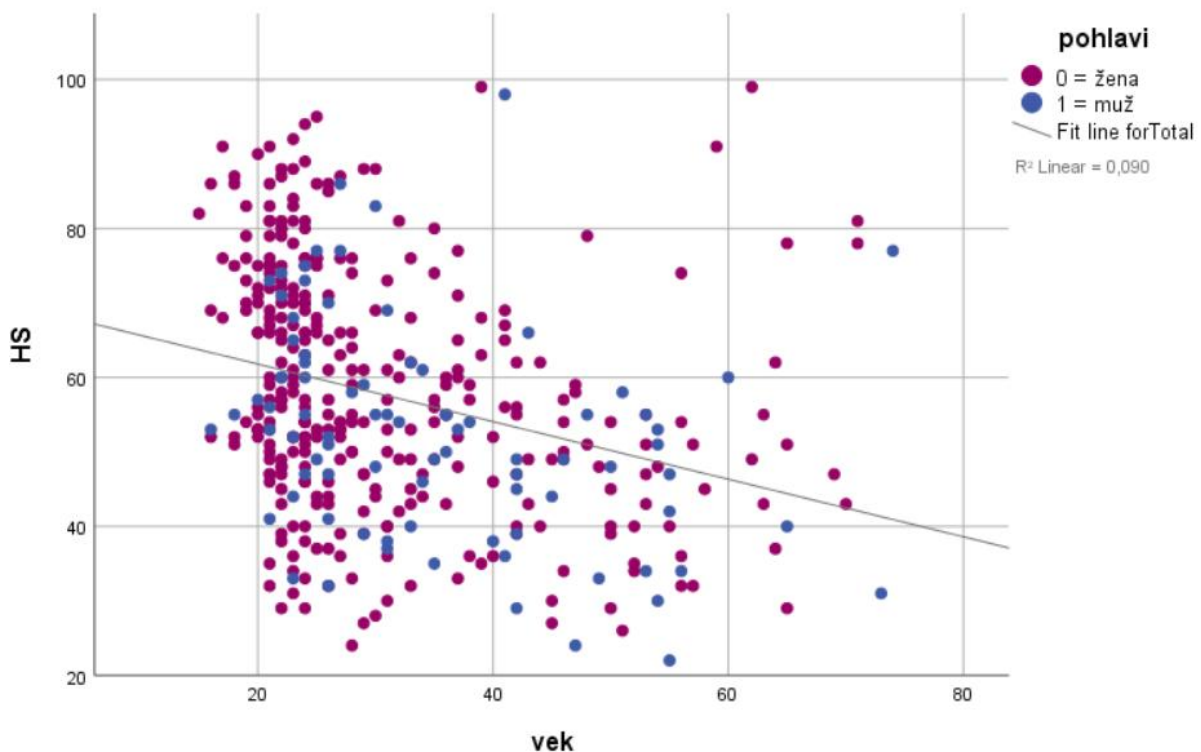
Diagnostika kolinearit

Po provedení centrování věku došlo k výraznému snížení hodnot VIF pro prediktory pohlaví a interakce věk × pohlaví, přičemž žádná z hodnot VIF nepřekročila hranici 2 (VIF pohlaví = 1,050; VIF interakce = 1,364). To značí, že nebyla detekována závažná multikolinearita.

Tabulka č. 3: Diagnostika kolinearit

	Tolerance	VIF
vek_center	0,753	1,329
pohlaví	0,952	1,050
vek_center_po	0,733	1,364

Graf 1: Vztah mezi věkem a mírou závislosti na poslechu hudby rozdělený podle pohlaví. Graf ukazuje, že s přibývajícím věkem dochází ke snižování míry závislosti u mužů i žen, přičemž ženy vykazují vyšší hodnoty napříč věkovými kategoriemi.

Závěr

Výsledky regresní analýzy potvrdily, že věk i pohlaví mají samostatný vliv na míru závislosti na poslechu hudby. S přibývajícím věkem se závislost snižuje, přičemž ženy vykazují vyšší míru závislosti než muži. Naopak interakční efekt mezi věkem a pohlavím nebyl statisticky významný, což znamená, že vliv věku na závislost je u obou pohlaví podobný.

Hypotézy H1 a H2 byly potvrzeny, zatímco H3 potvrzena nebyla.

Centrování věku přispělo ke snížení multikolinearity a zvýšilo stabilitu výsledků modelu. Celkově model vysvětlil přibližně 10 % variability v závislosti na poslechu hudby.

Literatura

Schäfer, T., Sedlmeier, P., Städtler, C., & Huron, D. (2013). The psychological functions of music listening. *Frontiers in Psychology, 4*, 511. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00511>

Herrero, J., Rodríguez, F. J., & Torres, A. (2010). Music consumption: Lifestyle choice or addiction? *Journal of Retailing and Consumer Services, 17*(4), 278-283.

Schäfer, T., Sedlmeier, P., Städtler, C., & Huron, D. (2013). The psychological functions of music listening. *Frontiers in Psychology, 4*, 511. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00511>

Griffiths, M. D. (2005). A 'components' model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of Substance Use, 10*(4), 191-197. <https://doi.org/10.1080/14659890500114359>

North, A. C., Hargreaves, D. J., & O'Neill, S. A. (2000). The importance of music to adolescents. *British Journal of Educational Psychology, 70*(2), 255-272. <https://doi.org/10.1348/000709900158083>